
REFLECȚII PRIVIND FINANȚAREA INSTITUȚIILOR MUZEALE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Sergiu Dobra

Noile paradigme economice ale sec. XXI au determinat modificări fundamentale în muzeele din Occident, motiv pentru care și popularitatea lor a crescut foarte mult. Schimbările economice intervenite în societatea contemporană, rolul major al economicului în vremurile actuale, determină implicit un impact major al factorului economic și asupra instituțiilor muzeale (Marinescu 2009, 336). Aspectul economic din marile muzee ale lumii a produs adevărate implozii care, ulterior, au condus la multiple oferte de divertisment, promoționale și comerciale.

Cauzele care au determinat acest „boom muzeal” se află într-o comuniune directă cu politicile muzeale, bazate pe un marketing și management echilibrat. Marketingul în muzeul contemporan semnifică un sistem, o strategie, în care scopul nu este de a vinde un produs ci, printr-un produs, de a vinde o imagine în vederea creării unui stil de viață. Astăzi, managementul muzeal contribuie la soluționarea mai multor probleme cu care se confruntă muzeele – cum ar fi, numărul destul de mic de vizitatori, fonduri insuficiente pentru gestionarea corespunzătoare a patrimoniului, pentru dezvoltarea colecțiilor și, în general, lipsa de popularitate a produselor culturale specifice instituțiilor muzeale.

Muzeografia din Republicii Moldova se află într-un moment de răscruce, când ar trebui să fie avansat un program serios tuturor persoanelor responsabile, care și-au asumat anumite obligațiuni politice, economice, dar și civice, să susțină corpul profesional din muzee pentru a spori performanțele acestora la standardele muzeografiei internaționale.

În Republica Moldova, după 20 de ani de la declararea independenței de stat, criza economică, dar și instabilitatea politică, sunt însoțite de semnificative reduceri de fonduri bugetare, care au consecințe destul de grave asupra evoluției culturii, în general, cât și a dezvoltării sistemului muzeal, în mod special. Pe de altă parte, promovarea tot

mai consecventă a politicilor de austeritate de către guvernele mai multor state europene, vine să justifice și tendințele Executivului de la Chișinău privind reducerea fondurilor bugetare.

Ținând cont de fondurile destul de mici puse la dispoziția muzeelor, precum și de faptul că, în general, încasările din muzeele noastre nu acoperă necesarul de fonduri – numai prin formularea unor obiective clare, prin gestionarea eficientă a fondurilor disponibile, prin atragerea permanență de sponsori, colaboratori și a cât mai multor vizitatori un muzeu poate să devină într-adevăr de sine stătător, și să își atingă în mod optim menirea, atât în raport cu patrimoniul cultural administrat, cât și față de societatea pe care o deservește (Zbucă 2008, 90).

Muzeul în societatea contemporană trebuie să fie nu numai un receptor de buget, dar și un generator de buget. Este necesar să cunoaștem și eficiența economică a muzeului pentru că, încercând să atragi vizitatorul, pretinzând la banii și timpul lui, muzeul intră în concurență cu alte moduri de petrecere a timpului liber (Ploșniță 2008, 37).

Gestionarea resurselor financiare este o altă provocare pentru majoritatea muzeelor din Republica Moldova, finanțarea lor se face în cea mai mare parte din fonduri publice, de multe ori insuficiente pentru majoritatea lor. Câteodată, aceste fonduri de abia ajung pentru salariile angajaților. De asemenea, muzeele mari din Chișinău dispun și de sume de bani pe care le percep derulând activități specifice, care în cele mai multe cazuri provin din închirierea spațiilor libere pentru o anumită perioadă. Este o sursă de venit care ocupă un loc tot mai important în lumea muzeală. Ideal ar fi ca muzeele să se poată autofinanța, dar acest lucru este extrem de dificil de realizat.

În prezent, chiar și cele mai mari muzee din lume, datorită operațiunilor comerciale și a potențialului turistic, sunt capabile să câștige doar 20-40% din bugetul total al muzeului, restul banilor provenind din alte surse extrabugetare, care, de

regulă, sunt rezultatul unor sponsorizări atât publice, cât și private. Este adevărat, că sponsorii nu dau niciodată bani pentru întreținerea, reparația clădirilor, pentru sistemul de securitate, deoarece este necesară elaborarea unor proiecte serioase. În condițiile actuale, când criza economică este la ea acasă, devine tot mai greu să obții bani de la sponsori și din motivul că sunt multe instituții de cultură care solicită sprijinul acestora. Și totuși, practica mai multor muzee de peste hotare dovedește că sponsorizarea activităților de acest gen este posibilă.

Pentru a evita situațiile economice complicate, muzeele ar trebui să se deschidă mai mult către exterior, să atragă un public numeros, dar acest lucru nu trebuie să se realizeze în detrimentul misiunii culturale, educative și științifice. În acest context, instituțiile muzeale trebuie să își intensifice activitățile de „fundraising” (strângere de fonduri), iar managerii de muzee ar trebui să fie promotori al fundraisingului. Ei au un rol important în dezvoltarea unor relații profitabile pe această direcție cu lideri de opinie, cu personalități culturale, politice, științifice, dar și cu diferiți finanțatori. În ultimă instanță, managerii ar trebui să fie avocații care apără interesele muzeelor pe lângă anumite grupuri și persoane influente.

Dificultățile financiare cu care se confruntă întreg sistemul muzeal al republicii nu este un caz izolat. Este cunoscut faptul că, în majoritatea țărilor din spațiul ex-sovietic, procesul de distribuire a fondurilor bugetare către muzee nu este deloc unul simplu și că cea mai mare parte a problemelor care urmează a fi soluționate, sunt mai mult sau mai puțin identice în aceste state – probleme de ordin managerial și financiar, dar și experiența insuficientă a administratorilor culturali de toate nivelele în redistribuirea funcțiilor și responsabilităților între diferite instituții de cultură. Redistribuirea responsabilităților financiare între diverse nivele administrative (care structură va finanța instituțiile de cultură și ce funcție administrativă și financiară își vor asuma aceste structuri) este una dintre cele mai dificile și complexe probleme și pentru muzeele noastre.

Sistemul financiar din Republica Moldova are la bază modelul centralizat sovietic de finanțare a culturii, care la momentul actual este depășit. Teoretic, fiecare decizie a Guvernului privind distribuirea banilor publici, este expediată pentru analiză în Comisiile parlamentare, apoi este vo-

tată în Parlament. Decizia cu privire la distribuirea fondurilor publice în raioane sau municipii aparține în ultimă instanță Consiliilor raionale sau municipale. În realitate însă administrația publică locală este dependentă totalmente de sursele financiare de la centru și nu este în stare să-și constituie propriul buget, iar lipsa specialiștilor și a cunoștințelor în domeniul colectării de fonduri lipsește. Metodologia constituirii bugetului și sistemului de gestionare a mijloacelor financiare necesită modernizare și adaptare la noile condiții ale economiei de piață.

La fel, și factorul politic în domeniul politicilor culturale din Republica Moldova este un alt handicap de sorginte sovietică, în care statul deține toate mijloacele de producere și distribuție a produsului cultural, utilizându-l în scopuri propagandistice și control al maselor prin cultură. În aceste circumstanțe, presupunem că prin monitorizarea și evaluarea transparenței finanțării în domeniul culturii de către societatea civilă vor contribui la o implementare calitativă și eficientă a politicilor culturale, vor limita factorul politic, va diminua corupția care se înregistrează și în sectorul cultural.

Fără un parteneriat strategic între Guvern, Parlament și sectorul cultural specializat orice politică culturală este inefficientă, lipsită de viziune, promovează autoizolarea, marginalizează elitele și încurajează fenomenele sectare în cultură. În statele democratice europene, societatea civilă are un rol crucial în definirea, implementarea și monitorizarea politicilor culturale care nu se rezumă doar la rolul de consumator sau utilizator al culturii. Astfel, în Olanda a fost creat un Consiliu pentru Cultură (Council for Culture), care are atribuții consultative în diverse dezbateri ce privesc politica culturală a statului. Un alt exemplu ni-l oferă Consiliile pentru Cultură (Arts Councils) ce sunt parteneri strategici cu roluri consultative și financiare pentru Guvernul Britanic. Executivul francez, de asemenea, implică în procesul implementării politicilor culturale Direcțiile sale Regionale de Afaceri Culturale. În Republica Moldova asemenea parteneriate între societatea civilă și reprezentanții statului încă nu există. Una dintre soluții a fost identificată la finele secolului trecut – vorbim de crearea unui Fond al Culturii din care să fie finanțate instituțiile de cultură (Council 2011, 26). Despre acest Fond al Culturii s-a discutat mult timp, dar abia la Congresul oa-

menilor de cultură din decembrie 2009 s-a decis crearea lui, subordonat direct Guvernului Republicii Moldova, care să includă mijloace bugetare și extrabugetare destinate diferitor proiecte culturale. În final, acest proiect de lege a fost înaintat cu titlul de inițiativă legislativă de un grup de deputați în Parlament, dar Executivul a răspuns cu aviz negativ.

În scopul soluționării acestor probleme, dar și a multor altele, politica instituțiilor abilitate din Republica Moldova – Guvernul, Parlamentul și Ministerul Culturii – față de instituțiile muzeale, considerăm că, ar fi necesar să includă:

- diferite strategii de atragere a surselor noi de bani publici pentru modernizarea „rețelei muzeale” din republică;
- aplicarea unor măsuri fiscale speciale instituțiilor muzeale;
- utilizarea stimulentei pentru încurajarea sponsorilor și partenerilor muzeali;
- asigurarea instruirii muzeografilor în procesul elaborării și administrării diferitor proiecte, atât naționale, cât și internaționale.

În paralel cu finanțarea de stat a instituțiilor muzeale, constatăm că, în Republica Moldova, sursele de finanțare extrabugetare în perspectivă devin tot mai importante, acestea urmând să ocupe un loc foarte însemnat în economia muzeală. Tendințele sporirii treptate a capacităților de autogestionare vor contribui și la diminuarea fondurilor bugetare alocate. Resursele financiare muzeale sunt, de regulă, limitate, astfel că fiecare muzeu se preocupă de completarea fondurilor prin activități specifice de marketing (Opriș 2008a, 65). În această conjunctură economică în care se regăsesc instituțiile de cultură și implicit cele muzeale, relevăm că perspectiva de dezvoltare a acestora este orientarea spre finanțarea privată – firme, agenții sau companii. Iar exemplul cel mai elocvent în acest sens este cel englez, unde *Loteria Națională* susține substanțial muzeele din Regat (Opriș 2008b, 147).

În cazul Republicii Moldova, sponsorizarea instituțiilor de cultură în general, cât și a celor muzeale, în particular, considerăm că ar fi posibilă de realizat cu implicarea mai multor companii, atât din sectorul public, cât și din cel privat, printre care ideal ar fi să se regăsească și cei mai mari operatori de comunicații din țară, companiile – *Moldtelecom*, *Orange* și *Moldcell*.

Ultimele două companii, cu politici de responsabilitate civică clar definite, sunt, în cele mai multe cazuri, sponsorii generali ai unor evenimente culturale de anvergură din țară.

Compania *Orange Moldova* este mai mult implicată în sponsorizarea evenimentelor culturale organizate în aer liber și care, de regulă, sunt dedicate tinerilor.

La rândul ei, compania *Moldcell* are chiar și un program de acțiune, intitulat „Ambasadorul Culturii”, a cărui agendă include evenimente precum: Ethno Jazz Festival, Festivalul Internațional de Artă Teatrală, Festivalul Internațional „Regina Vioară” și multe alte evenimente culturale importante. De exemplu, în anul 2009, compania *Moldcell* a fost partenerul general al Sălii cu Orgă, care a găzduit concertul renumitului viorist rus Vladimir Spivakov, directorul artistic al Orchestrei Naționale a Federației Ruse. Precedentul cultural al acestor două companii de telefonie mobilă ne dă speranța că în viitor asemenea parteneriate se pot realiza și cu instituțiile muzeale, iar în agenda culturală a acestor companii se va mai regăsi un eveniment cultural la fel de important – Noaptea Muzeelor. Desigur, există și alte întreprinderi mai mici, precum agențiile de turism care, eventual, ar putea deveni parteneri economici la fel de importanți ai muzeelor.

În contextul extinderii Uniunii Europene spre Est, dar și al aspirațiilor europene ale Republicii Moldova și al armonizării politicilor culturale la standardele europene este bine să ne focusăm atenția asupra modelelor europene de politici culturale și asupra dilemelor cu care ei se confruntă, în vederea identificării de noi strategii și soluții pentru politica culturală a Republicii Moldova. Prin urmare, utilizarea fondurilor structurale externe ale diferitor investiții și utilități muzeale anunță un alt concept financiar eficient și un înalt grad al reformei și modernizării muzeelor. În ultimii ani, mai multe instituții de cultură din Republica Moldova au participat în diferite proiecte culturale inițiate de unele organizații internaționale, cum ar fi Consiliul Europei, Inițiativa Central-Europeană, Uniunea Europeană (participare în proiectele RAPHAEL și PHARE, dar numai ca țară terță) și UNESCO. Republica Moldova a fost unul dintre cei mai activi participanți ai Programului MOSAIC, finanțat de Consiliul Europei, în cadrul căruia factori de decizie în politica culturală și manageri au participat la multiple seminare

privind finanțarea și sponsorizarea instituțiilor de cultură (Council 2011, 10-11). Dar, ca rezultat al acestor acțiuni, instituțiile muzeale nu au fost antrenate în aceste proiecte externe, o situație dezo-lantă, deoarece precedentul altor muzee de peste hotare, printre care și cele din România, ne arată că ele au beneficiat de aceste fonduri structurale externe. De exemplu, cu banii europeni obținuți, mai multe muzee bucureștene – Muzeul Național de Artă al României, Muzeul Național de Istorie a României, Muzeul Național de Istorie Naturală „Grigore Antipa” și Muzeul Național al Satului „Dimitrie Gusti” au reușit să restaureze și să re-

abiliteze edificiile muzeale, precum și realizarea unei reorganizări muzeale (Oprîș 2008b, 141).

Ca o concluzie generală a unei astfel de evoluții a culturii și muzeografiei din Republica Moldova, constatăm că parteneriatele se arată a fi esențiale. Astfel, acordul și protocoalele cu diverse instituții și companii private, printre care și agențiile de turism, sunt vectorii ce vor asigura muzeele cu surse economice extrabugetare, dar și cu un public permanent. Fără o astfel de relație cu societatea civilă și cu membrii acesteia, reușita muzeografiei din Republica Moldova este practic exclusă.

Bibliografie

- Council 2011:** Council of Europe/ERICarts: „Compendium of Cultural Policies and Trends in Europe”, 12th edition, 2011.
- Marinescu 2009:** L. Marinescu, Instituția muzeală în procesul globalizării. Tyragetia s.n. 2, vol. III, 2009, 335-341.
- Oprîș 2008a:** I. Oprîș, Managementul muzeal (Târgovește 2008).
- Oprîș 2008b:** I. Oprîș, Provocarea noilor muzeografii (Brăila 2008).
- Ploșniță 2008:** E. Ploșniță, Reflecții asupra muzeografiei moldovenești contemporane. In: Studii de muzeologie, vol. I (Chișinău 2008), 27-39.
- Zbucă 2008:** A. Zbucă, Managementul muzeului. Provocări și direcții cardinale de acțiune. Revista muzeelor 3, 2009, 89-100.

On the financing of museum institutions in the Republic of Moldova

Abstract

After 20 years of independence of the Republic of Moldova, the economic crisis and political instability is accompanied by significant reductions in budgetary funds that have serious consequences for the development of culture in general and museums in particular. Museums of the Republic of Moldova is in a difficult position, and all those responsible, who assumed certain political, economic and civic commitments to support the museum professionals, should put forward a serious program that will raise the level of professional museum work to international standards.

О финансировании музейных учреждений в Республике Молдова

Резюме

Спустя 20 лет со дня провозглашения независимости Республики Молдова экономический кризис и политическая нестабильность в стране сопровождается значительным сокращением бюджетных средств, что имеет тяжелые последствия для развития культуры вообще и музейного дела в частности. Музеи Республики Молдова находятся в сложном положении, и деятелям, принявшим на себя политические, экономические и гражданские обязательства по поддержке музейных работников, необходимо выдвинуть серьезную программу, которая позволит поднять уровень профессиональной музейной деятельности до международных стандартов.

30.01.2012

Sergiu Dobrea, Muzeul Național de Arheologie și Istorie a Moldovei, str. 31 August, 121-A, MD-2012 Chișinău, Republica Moldova